

پیامدهای مهاجرت و ارائه راه کارهای آن برای مردم افغانستان

مطالعه موردی: ولایت هرات

Consequences of Migration and Proposed Solutions Case Study: Herat for the People of Afghanistan Province

نامزد پوهنیار ضیاالحق سادات^۱، پوهنمل دکتور حفیظ الله جواد^۲ و پوهنیار علی احمد امیری^۳

DOI: 10.64104/v10.Issue17.n23.2025

چکیده

مهاجرت پدیده‌ای است که اکثراً کشورهای در حال توسعه را به مبارزه طلبیده و کشور افغانستان نیز به‌عنوان کشوری از کشورهای در حال توسعه در ابعاد مختلف از آن متأثر گردیده است. تحقیق حاضر به هدف تبیین پیامدهای مهاجرت شامل: پیامدهای اقتصادی، تعلیمی، اجتماعی و فرهنگی مهاجرت و ارائه راه کارهای آن برای مردم افغانستان انجام شده است. تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت، کیفی بوده و برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه باز استفاده شده و نیز روش تحقیق مورد استفاده در این تحقیق، روش تئوری زمینه‌ای یا گرند تئوری بوده است. جامعه آماری تحقیق به اساس نمونه‌گیری هدفمند به تعداد ۳۰ نفر از اساتید پوهنتون هرات و پوهنتون‌های خصوصی ولایت هرات بوده و موعد زمانی آن زمستان سال ۱۴۰۳ می‌باشد. یافته‌های تحقیق نشان داد که پیامدهای مهاجرت شامل: اقتصادی، تعلیمی، اجتماعی و فرهنگی بوده دربرگیرنده‌ی جنبه‌های مثبت و منفی برای مردم افغانستان بوده، راه کارهای نظیر هدفمندسازی مهاجرت در سطح نظام از طریق سیاست‌گذاری‌های کلان کشوری، بهره‌گیری از مهاجرت به‌عنوان عامل تأثیرگذار بر رشد اقتصادی، آموزش و ارتقاء مهارت‌های شغلی،

^۱. استاد دیپارتمنت مدیریت انکشاف، پوهنځی اداره و پالیسی عامه پوهنتون هرات. ۰۷۹۶۰۹۲۹۵۹، ziaholhaqss@gmail.com

^۲. استاد دیپارتمنت مدیریت انکشاف پوهنځی اداره و پالیسی عامه پوهنتون هرات، ۰۷۹۶۰۹۲۹۵۹

^۳. استاد دیپارتمنت مدیریت انکشاف پوهنځی اداره و پالیسی عامه پوهنتون هرات، ۰۷۹۶۰۹۲۹۵۹، aliamhadamiri10@gmail.com

معیاری سازی نصاب آموزشی در مطابقت با نیازهای بازار کار، فراهم سازی شرایط جاذب مهاجرت بالعکس، تقویت خدمات اجتماعی، تقویت همبستگی اجتماعی، آموزش و بومی سازی تنوع و کثرت گرایی، حمایت از دسترسی مهاجران به آموزش های روز در کشور مقصد، کمک در امر آموزش زبان، فراهم سازی زمینه های مثبت روانی و اجتماعی برای مهاجرین و تشویق به مشارکت فرهنگی و اجتماعی می تواند در زمینه کاهش پیامدهای منفی مهاجرت برای مردم افغانستان کارساز دانسته شده اقدامات عملی روی دست گرفته شود.

واژگان کلیدی: مهاجرت، پیامدهای اقتصادی، پیامدهای تعلیمی، پیامدهای اجتماعی و پیامدهای فرهنگی.

مقدمه

مهاجرت که همانا جابجایی مکانی انسان ها تعریف می شود، پدیده ای است که کشورهای فرستنده و کشورهای پذیرنده را تحت تأثیر قرار می دهد. مهاجرت یکی از چهار عامل اصلی تغییر و تحول نفوس بوده، به این دلیل است که می تواند با توجه به تغییرات درازمدت و طولانی آثار سریع و کوتاه مدت را نیز در ساختار جمعیت ایجاد کند (زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۲). پدیده ی مهاجرت هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای در حال توسعه وجود داشته نوع و ماهیت آن متفاوت است (سیانی، ۱۳۸۰: ۱۴۷). افغانستان کشوری است که با توجه به تحولات در عرصه های مختلف در طول چهار دهه اخیر این پدیده را تجربه نموده است. مهاجرت می تواند پیامدهای اقتصادی، تعلیمی، اجتماعی و فرهنگی مختلفی را برای کشورهای مبدا مهاجرین داشته تأثیر بگذارد. (abdollahzadeh etal, 2019) مهاجرت به عنوان پدیده ی اجتناب ناپذیر همواره به عنوان یک راهبرد موثر برای پایداری معیشت در بیشتر کشورهای در حال توسعه مورد توجه بوده است. (scoones, 1998) در خصوص مهاجرت چهار نظریه مطرح گردیده است.

1. نظریه کارکردگرایان: این نظریه بر تبیین دلایل و پیامدهای مهاجرت استوار است. بنابر این دیدگاه مهاجرت ناشی از عدم تعادل اقتصادی و اجتماعی موجوده بین مناطق مختلف است (تقوی، ۱۳۷۱: ۴۵).
2. نظریه وابستگی مهاجرت: در مقابل دیدگاه کارکردگرایان نظریه پردازان مکتب وابستگی علل و پیامدهای مهاجرت را در ارتباط باهم می دانند، از نظر ایشان مهاجرت و توسعه نابرابر با یکدیگر ارتباط متقابل دارند (پایلی یزدی، ۱۳۸۱: ۱۵۹).
3. نظریه مهاجرتی مایکل تودارو ۱۹۷۵: مایکل تودارو در زمینه مهاجرت فرض خویش را بر این می گذارد که مهاجرت عمدتاً پدیده ی اقتصادی است و با بیکاری تصمیم به مهاجرت منطقی است (پایلی یزدی، ۱۳۸۱: ۱۶۵).
4. نظریه عوامل میانی اورت، اس، لی ۱۹۶۶: این نظریه مهاجرت را تحت تأثیر چهار عامل عمده تبیین می کند. ۱. عوامل مرتبط با حوزه مبدا مهاجرت. ۲. عوامل مرتبط با حوزه مقصد مهاجرت. ۳. موانع موجود مهاجرت و ۴. عوامل شخصی (همان، ۱۶۶). پرداختن به پیامدهای مهاجرت برای مردم افغانستان، موضوعی است که الی اکنون به آن به صورت مفصل پرداخته نشده و نیز آمار و ارقام به روز شده ی در زمینه شمار مهاجرین افغانستان در سایر کشورها در دست نیست. این در حالی است که پدیده ی مهاجرت برای کشورهای مبدا و مقصد تأثیرات مثبت و منفی گذاشته، لازم است تا در کشور افغانستان بررسی شده راهبردها و پالیسی های مشخص روی دست گرفته شود. در زمینه

مهاجرت تحقیق مشابه عنوان پیامدهای مهاجرت برای کشور افغانستان پیشینه داخلی نداشته اما عبدالوهاب اویس (۱۳۹۷) تحقیقی را تحت عنوان بررسی عوامل مهاجرت جوانان شهر هرات در دو سال اخیر با آزمون سه فرضیه شامل: فقر اقتصادی، ناامنی و تمایل به زندگی مرفه پرداخته و نتایج تحقیق نشان داد که رابطه شدید در سطح معنی داری ۰/۰۰۰ میان متغیرهای تحقیق و تمایل جوانان ولایت هرات برای مهاجرت برقرار بوده است. همچنان مریم رضایی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقی تحت عنوان تمایل ایرانی ها به مهاجرت و عوامل تعیین کننده آن پرداخته و به این نتیجه دست یافتند که حدود یک چهارم از نمونه آماری تحقیق شامل ۱۴۲۰۰ نفر، تمایل به مهاجرت از ایران را داشتند. و نیز الهه سامانی و همکاران (۱۴۰۲) در تحقیقی تحت عنوان ارزیابی تأثیر مهاجرت بر معیشت پایدار خانواده های مهاجر در نواحی روستایی استان گلستان ایران پرداخته، به این نتیجه دست یافتند که مهاجرت منجر به بهبود زندگی در خانواده ها شده است. با توجه به آنچه که در ادبیات نظری و پیشینه تحقیق گذشت به بررسی پیامدهای مهاجرت برای مردم افغانستان پرداخته نشده، جای تحقیق به شدت خالی بوده، لازم است تا با اهمیتی که موضوع تحت تحقیق دارد، پیامدهای مهاجرت برای مردم افغانستان به بحث علمی و تحقیقی گرفته شده، راه کارهای عملی ترسیم گردد. مهاجرت پدیده ای جهان شمول بوده که تأثیرات آن برای کشورهای مقصد و مبدا در تحقیقات مختلف حوزه های جغرافیای مختلف اعم از در حال توسعه و توسعه یافته به اثبات رسیده که مهمترین عامل آن جاذبه های کشورهای مقصد بوده، کشور افغانستان به عنوان کشور مبدا متأثر گردیده است. بناء تحقیق حاضر به بررسی پیامدهای اقتصادی، تعلیمی اجتماعی و فرهنگی مهاجرت و ارائه راه کاری عملی آن پرداخته، سعی دارد تا از طرفی جای خالی تحقیق در زمینه را پوشش داده و از سوی هم با مشخص ساختن پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، تعلیمی و فرهنگی راه کارهای عملی را ارائه دهد. نتایج تحقیق حاضر برای سیاست گذاران و سازمان های مربوطه کمک خواهد کرد تا اثرات پدیده ای مهاجرت را تحلیل کارشناسانه نموده، زمینه استفاده موثر آنرا در عرصه های اقتصادی، اجتماعی، تعلیمی و فرهنگی هدفمند و نظام مند نموده برای توسعه کشور بکار گیرند.

اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق

- بررسی پیامدهای مهاجرت و ارائه راه کارهای آن برای مردم افغانستان.

اهداف فرعی تحقیق

- بررسی پیامدهای اقتصادی مهاجرت و ارائه راه کارهای آن برای مردم افغانستان.
- بررسی پیامدهای تعلیمی مهاجرت و ارائه راه کارهای آن برای مردم افغانستان.
- بررسی پیامدهای اجتماعی مهاجرت و ارائه راه کارهای آن برای مردم افغانستان.
- بررسی پیامدهای فرهنگی مهاجرت و ارائه راه کارهای آن برای مردم افغانستان.

سوالات تحقیق

سوال اصلی تحقیق

- پیامدهای مهاجرت‌ها برای مردم افغانستان چیست چه راه کارهای در زمینه می‌تواند ره‌گشا باشد؟

سوالات فرعی تحقیق

- پیامدهای اقتصادی مهاجرت برای مردم افغانستان چیست و چه راه کارهای در زمینه می‌تواند ره‌گشا باشد؟
- پیامدهای تعلیمی مهاجرت برای مردم افغانستان چیست و چه راه کارهای در زمینه می‌تواند ره‌گشا باشد؟
- پیامدهای اجتماعی مهاجرت برای مردم افغانستان چیست و چه راه کارهای در زمینه می‌تواند ره‌گشا باشد؟
- مهاجرت برای مردم افغانستان چه پیامدهای فرهنگی داشته و چه راه کارهای در زمینه می‌تواند ره‌گشا باشد؟

روش تحقیق

روش پژوهش در این تحقیق برحسب هدف تحقیق، کاربردی و برحسب ماهیت تحقیق، کیفی می‌باشد. طوری که با توجه به نحوه اجرا، از نوع توصیفی - تحلیلی و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات یعنی پاسخ به سوالات تحقیق از روش تیوری زمینه‌ای یا گردند تیوری استفاده شده است.

جامعه آماری

جامعه آماری در این تحقیق با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند؛ به تعداد ۳۰ نفر از اساتید رشته‌های علوم اجتماعی پوهنتون هرات و پوهنتون‌های خصوصی ولایت هرات بوده است.

روش تعیین نمونه

چون تحقیق حاضر به لحاظ ماهیت در زمره تحقیقات کیفی قرار می‌گیرد، جمع‌آوری اطلاعات از طریق مصاحبه باز پاسخ با اکمال مصاحبه یازدهم به مرحله اشباع رسیده و الی اکمال نمونه آماری ادامه یافته است.

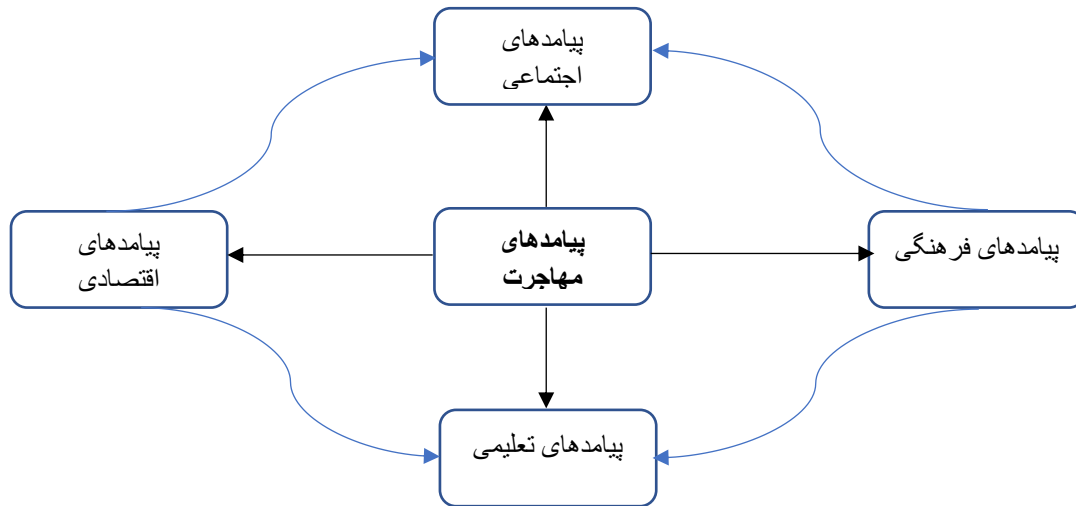
روش جمع‌آوری داده‌ها

برای جمع‌آوری داده‌های اولیه در این تحقیق از روش کتابخانه‌ای استفاده شده و برای جمع‌آوری اطلاعات مهم و اصلی از ابزار مصاحبه باز پاسخ استفاده شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در راستای پاسخ به سوالات تحقیق حاضر مبنی بر پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، تعلیمی و فرهنگی مهاجرت و ارایه راه کارهای آن برای مردم افغانستان از مدل تیوری زمینه‌ای یا گردند تیوری استفاده شده است.

معرفی متغیرها و مدل مفهومی تحقیق

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق، طرح و دیزاین محقق

منبع: (ریتزر، ۱۳۹۴ و کشاورز قاسمی، ۱۳۹۷).

نتایج تحقیق

به منظور شناسایی مجموعه پیامدهای اقتصادی، تعلیمی، اجتماعی و فرهنگی مهاجرت مصاحبه‌های باز پاسخ مورد نیاز از نظر اساتید پوهنتون هرات و پوهنتون‌های خصوصی ولایت هرات استخراج گردیده است. مصاحبه‌ها (بین ۳۰ تا ۴۵ دقیقه) ضبط و یادداشت شده و بلافاصله، مرور گردیده تا تحلیل و بررسی دقیق‌تر از دیدگاه‌های اساتید پوهنتون به انجام رسد. به طور کلی ۲۵ مفهوم از متون مصاحبه برای پیامدهای مثبت و منفی اقتصادی مهاجرت و راه کارهای آن، ۱۵ مفهوم از متون مصاحبه برای پیامدهای مثبت و منفی تعلیمی مهاجرت و راه کارهای آن، ۲۸ مفهوم از متن مصاحبه برای پیامدهای اجتماعی مهاجرت و راه کارهای آن و ۲۰ مفهوم از متون مصاحبه برای پیامدهای مثبت و منفی فرهنگی مهاجرت و راه کارهای آن استخراج گردیده که مفاهیم (فراهم شدن زمینه کار، یادگیری فن و حرفه‌های جدید و به‌روز، کسب عاید، حواله ارز، بسط حیطه‌های شغلی، دسترسی بیشتر به رفاه اقتصادی، رشد اقتصاد خانوارها، کاهش رقابت بیش از حد در بازار کار داخلی، تقویت تولید ناخالص ملی، افزایش عواید سرانه، کاهش در هزینه‌های اجتماعی دولت، کمک در امر ثبات ارز داخلی، امکان راه‌اندازی تجارت‌های کوچک، از دست دادن نیروی فعال کاری، فرار کارآفرینان اقتصادی، فرار سرمایه‌ها، کاهش میزان سرمایه‌گذاری، تقویت فرهنگ مصرف‌گرایی، ایجاد وابستگی، تضعیف کارآفرینی اقتصادی، تضعیف تولید ناخالص داخلی، احتمال پولشویی، کاهش ثبات ارز داخلی، کاهش عواید دولت و افزایش در اقتصاد غیر رسمی) از دل متن مصاحبه به عنوان پیامدهای اقتصادی مثبت و منفی مهاجرت برای مردم افغانستان و (مهیا شدن زمینه‌های تحصیلی و تعلیمی بالاتر، دسترسی به تعلیمات و تحصیلات روزآمد، کمک در امر توسعه منابع انسانی، کمک در امر به‌روزرسانی سیستم‌های آموزشی، کمک در امر پرورش و شناسایی استعدادها، افزایش فرصت‌های علمی و تحقیقی، کاهش هزینه‌های آموزشی دولت، منحرف‌سازی ذهنیت‌ها، محروم شدن از دسترسی به تعلیم و تحصیل، از دست دادن کدرهای علمی و مغزها، قطع روند توسعه منابع انسانی، افزایش میزان بی‌سوادی، کاهش کیفیت آموزش، مشکلات زبانی و مواجه شدن به فشارهای روانی) از دل متن

مصاحبه به عنوان پیامدهای مثبت و منفی تعلیمی مهاجرت برای مردم افغانستان و (تجدید افکار، اصلاح رفتارها، تقویت جهان‌بینی، کاهش هزینه خدمات اجتماعی دولت، ارتقاء سطح زندگی، کوچک‌سازی خانوارها، کاهش حجم نفوس، معیاری‌سازی شیوه‌های زندگی، کمک در امر کاهش میزان جرایم، بهبود امنیت، توسعه شخصیت، انتقال تجارب، دسترسی بیشتر به خدمات صحتی تفریحی و...، تصحیح نظام خانواده، ایجاد تضاد و تبعیض، ایجاد تنفر از کثرت‌گرایی، اعتیاد، از هم‌گسیختن نظام خانواده، ایجاد جو ناشناخته، ایجاد شکاف اجتماعی، ایجاد بی‌ثباتی اجتماعی، بحران هویت، عدم دسترسی به خدمات اجتماعی متوازن، تجربه فشارهای روانی مختلف، سالخورده شدن قبل از موعد، برهم‌زدن تراکم نفوس، برهم‌زدن ترکیب جنسیت و شیوع انحرافات اجتماعی) از دل متن مصاحبه به عنوان پیامدهای مثبت و منفی اجتماعی مهاجرت برای مردم افغانستان و نیز (اصلاح هنجارها، شناسایی ارزش‌های عمومی، تشویق همدیگر‌پذیری، تحریک مشارکت، انجام مبادلات فرهنگی، برقراری ارتباطات فرهنگی، تقویت اشتراکات فرهنگی، معرفی شدن فرهنگ کشور، فرصت ایجاد فرهنگ بین‌المللی، ایجاد پیوندهای فرهنگی، تحت تأثیر قرارگرفتن فرهنگ، احتمال تبدیل شدن ارزش به ضد ارزش، تهاجم فرهنگی، از بین رفتن خرده فرهنگ‌ها، غالب شدن فرهنگ‌های بیگانه، صدمه دیدن ایدئولوژی، مواجه شدن با تنش‌های فرهنگی، ایجاد شکاف‌های فرهنگی، وقوع تبعیض فرهنگی، تضعیف و از دست دادن اعتقادات دینی) از دل متن مصاحبه به عنوان پیامدهای مثبت و منفی فرهنگی مهاجرت برای مردم افغانستان استخراج شد.

جدول ۱. مفاهیم (پیامدهای اقتصادی مثبت و منفی مهاجرت و راه کارهای آن برای مردم افغانستان)

شماره	جهت‌گیری	مفاهیم
1.	مثبت	اشتغال به عنوان آرمان اقتصاد کشور
2.		کمک در زمینه فراگیری شیوه‌های کاری روز
3.		بدست آوردن پشتوانه مصرف خانوارها
4.		نوعی از سیاست تزریقی ارز در اقتصاد
5.		تأثیر مثبت بر زمینه های شغلی
6.		زمینه سازی رفاه اقتصادی
7.		تأثیر مثبت بر اقتصاد خانوارها
8.		تأثیر مثبت بر بازارهای کار داخلی
9.		تأثیر مثبت ناخالص ملی
10.		تأثیر مثبت بر عواید سرانه
11.		کاهش بار بودجوی دولت
12.		تأثیر مثبت بر ثبات ارز داخلی
13.		تحریک افراد در زمینه شروع تجارت‌های کوچک
14.		تأثیر منفی بر نیروی فعال کاری
15.		تأثیر منفی بر مغزهای تربیه شده‌ی کشور
16.		تأثیر منفی بر سرمایه‌های کشوری

تاثیر منفی بر میزان سرمایه گذاری	منفی	17.
ترویج فرهنگ مصرف گرایی		18.
ایجاد وابستگی		19.
تاثیر منفی کارآفرینی اقتصادی		20.
تاثیر منفی بر تولید ناخالص داخلی		21.
زمینه سازی پولشویی		22.
بی ثبات ارز داخلی		23.
اثر منفی در امر عواید دولت		24.
تحول اقتصاد غیر رسمی		25.
راه کارها		
تمرکز بیشتر بر توسعه مهارت ها و آموزش های شغلی		
ایجاد زیرساخت های اقتصادی		
تشویق کارآفرینان اقتصادی		
نظام مند سازی روند مهاجرت		
ایجاد تسهیلات سرمایه گذاری		
ایجاد تسهیلات برای مهاجرت معکوس		
توسعه ارتباطات بین المللی و قانون مندسازی مهاجرت		

منبع: یافته های تحقیق،

همان طور که در جدول شمار (۱) ملاحظه می شود، مفاهیمی از جمله: فراهم شدن زمینه کار، یادگیری فن و حرفه های جدید و بروز، کسب عاید، حواله ارز، بسط حیطه های شغلی، دسترسی بیشتر به رفاه اقتصادی، رشد اقتصاد خانوارها، کاهش رقابت بیش از حد در بازار کار داخلی، تقویت تولید ناخالص ملی، افزایش عواید سرانه، کاهش هزینه های اجتماعی دولت، کمک در امر ثبات ارز داخلی، امکان راه اندازی تجارت های کوچک، از دست دادن نیروی فعال کاری، فرار کارآفرینان اقتصادی، فرار سرمایه ها، کاهش میزان سرمایه گذاری، تقویت فرهنگ مصرف گرایی، ایجاد وابستگی، تضعیف کارآفرینی اقتصادی، تضعیف تولید ناخالص داخلی، احتمال پول شویی، کاهش ثبات ارز داخلی، کاهش عواید دولت و افزایش در اقتصاد غیررسمی به عنوان پیامدهای مثبت و منفی مهاجرت برای مردم افغانستان تعیین گردیده که راهکارهایی چون: تمرکز بیشتر بر توسعه مهارت ها و آموزش های شغلی، ایجاد زیرساخت های اقتصادی، تشویق کارآفرینان اقتصادی، نظام مندسازی روند مهاجرت، ایجاد تسهیلات سرمایه گذاری، ایجاد تسهیلات برای مهاجرت معکوس، توسعه ارتباطات بین المللی و قانون مندسازی مهاجرت به عنوان راهکارها در زمینه پیامدهای اقتصادی مهاجرت استخراج گردیده است.

جدول ۲. مفاهیم (پیامدهای تعلیمی مثبت و منفی مهاجرت و راه کارهای آن برای مردم افغانستان)

شماره	جهت گیری	مفاهیم
1.	مثبت	قابلیت برخورداری از زمینه تحصیلی و تعلیمی معاصر
2.		عرصه فراخ تعلیمات و تحصیلات روزآمد
3.		کمک در امر فراگیری شرایط توسعه فردی
4.		کمک در امر تشخیص استندردهای سیستم آموزشی
5.		کمک در امر پروراندن استعدادها
6.		افزایش زمینه های علمی و تحقیقی
7.		کاهش بار بودجوی دولت
8.	منفی	تغییر بصیرت ذهنی
9.		محدودیت و محرومیت سازمان یافته از تعلیم و تحصیل
10.		مواجه شدن با فقدان کادرهای علمی
11.		فروریزی برنامه های توسعه منابع انسانی
12.		تاثیر منفی بر سواد جمعیت
13.		برهم خوردن استندردهای آموزشی
14.		ناتوانی در افهام و تفهیم درست
15.		تجربه فشارهای روانی
راه کارها		
فراهم سازی زمینه های آموزشی داخلی		
تسهیل روند ادغام و شناسایی تصدیق های آموزشی		
فراهم آوری زمینه های آموزش برای مهاجران		
استندرد سازی خدمات آموزشی و تحصیلی در داخل کشور		
حمایت از سکتور خصوصی در زمینه سرمایه گذاری در بخش تعلیم و تحصیل		
کار روی سیستم نوین دسترسی به آموزش آنلاین		
قایل شدن احترام و اعتبار به علم، علماء و دانشمندان در جامعه		

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳

همان طور که در جدول شمار (۲) ملاحظه می شود، مفاهیمی از جمله: مهیا شدن زمینه های تحصیلی و تعلیمی بالاتر، دسترسی به تعلیمات و تحصیلات روزآمد، کمک در امر توسعه منابع انسانی، کمک در امر بروزرسانی سیستم های آموزشی، کمک در امر پرورش و شناسایی استعدادها، افزایش فرصت های علمی و تحقیقی، کاهش هزینه های آموزشی دولت، منحرف سازی ذهنیت ها، محروم شدن از دسترسی به تعلیم و تحصیل، قطع روند توسعه منابع انسانی، افزایش میزان

بی سوادی، مشکلات زبانی و مواجه شدن با فشارهای روانی به عنوان پیامدهای مثبت و منفی مهاجرت برای افغانستان تعیین شدند که راهکارهایی چون: فراهم سازی زمینه های آموزشی داخلی، تسهیل روند ادغام و شناسایی تصدیق های آموزشی، فراهم آوری زمینه های آموزش برای مهاجران، استاندارد سازی خدمات آموزشی و تحصیلی در داخل کشور، حمایت از سکتور خصوصی در زمینه سرمایه گذاری در بخش تعلیم و تحصیل، کار روی سیستم نوین دسترسی به آموزش آنلاین، قائل شدن احترام و اعتبار به دانش، علماء و دانشمندان به عنوان راهکارها در زمینه پیامدهای تعلیمی مهاجرت استخراج گردیده اند.

جدول ۳. مفاهیم (پیامدهای اجتماعی مثبت و منفی مهاجرت و راه کارهای آن برای مردم افغانستان)

شماره	جهت گیری	مفاهیم
1.	مثبت	یادگیری رفتارهای پسندیده و جهانی
2.		رشد فکری
3.		کاهش بار بودجوی دولت
4.		ارتقاء کیفیت زندگی
5.		کاهش بار نفوس
6.		یادگیری شیوه های زندگی مدرن
7.		کمک در امر کاهش میزان انحرافات اجتماعی
8.		ارزش قایل شدن به خود و دیگران
9.		یادگیری
10.		خدمات اجتماعی بروز
11.		یادگیری اصول نظام خانواده
12.		فرق بین شهروند درجه اول و دوم
13.		تحریک تنفر از کثرت گرایی
14.		روی آوردن به مصرف مواد نشه آور
15.	منفی	تفرق همبستگی خانواده
16.		ایجاد محیط ناشناخته
17.		تحریک شکاف اجتماعی
18.		از بین رفتن جریان همبستگی های اجتماعی
19.		ظهور بحران هویت در فرد
20.		محدودیت در دسترسی به خدمات اجتماعی متوازن
21.		رویارویی با فشارهای روانی
22.		پیری زود رس
23.		کاهش و افزایش تراکم نفوس
24.		کاهش و افزایش ترکیب جنسیت

شیوع انحرافات اجتماعی	25.
راه کارها	26.
برقراری و استحکام روابط با کشورهای مقصد مهاجرین	27.
پشتیبانی از سازمان های حامی مهاجرین در داخل کشور	28.
برقراری روابط و حل مشکلات مهاجرین از طریق نمایندگی های خارجی کشور	
جستجوی زمینه های قانونی مهاجرین	
افزایش نوع و کیفیت خدمات اجتماعی	
تلاش در زمینه آگاهی دهی مهاجرین از حقوق شان	
ارایه آموزش های همبستگی اجتماعی	
ارایه آموزش های همه گانی و همه جانبه پیرامون موضوعات تبعیض، میهن دوستی، احترام متقابل و ...	

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳

همان طور که در جدول شمار (۳) ملاحظه می شود، مفاهیمی از جمله: تجدید افکار، اصلاح رفتارها، تقویت جهان بینی، کاهش هزینه های خدمات اجتماعی دولت، ارتقاء سطح زندگی، کوچک سازی خانوارها، کاهش حجم نفوس، معیاری سازی شیوه های زندگی، کمک در امر کاهش میزان جرایم، بهبود امنیت، توسعه شخصیت، انتقال تجارب، دسترسی بیشتر به خدمات صحتی، تفریحی و ...، تصحیح نظام خانواده، ایجاد تصاد و تبعیض، ایجاد تنفر از کثرت گرایی، اعتیاد، از هم گسیختن نظام خانواده، ایجاد جو ناشناخته، ایجاد شکاف اجتماعی، ایجاد بی ثباتی اجتماعی، بحران هویت، عدم دسترسی به خدمات اجتماعی متوازن، تجربه فشارهای روانی مختلف، سالخورده شدن قبل از موعد، برهم زدن تراکم نفوس، برهم زدن ترکیب جنسیت و شیوع انحرافات اجتماعی به عنوان پیامدهای اجتماعی مهاجرت تعیین شده و راهکارهایی همچون: برقراری و استحکام روابط با کشورهای مقصد مهاجرین، پشتیبانی از سازمان های حامی مهاجرین در داخل کشور، برقراری روابط و حل مشکلات مهاجرین از طریق نمایندگی های خارجی کشور، جستجوی زمینه های قانونی مهاجرین، افزایش نوع و کیفیت خدمات اجتماعی، تلاش در زمینه آگاهی دهی مهاجرین از حقوق شان، ارائه آموزش های همبستگی اجتماعی، ارائه آموزش های همه گانی و همه جانبه پیرامون موضوعات تبعیض، میهن دوستی، احترام متقابل و ... در زمینه پیامدهای اجتماعی مهاجرت استخراج گردیدند.

جدول ۴. مفاهیم (پیامدهای فرهنگی مثبت و منفی مهاجرت و راه کارهای آن برای مردم افغانستان)

شماره	جهت گیری	مفاهیم
1.		ترک عادات ناپسند و تجدید هنجارهای قابل قبول
2.		باز شدن ذهنیت در زمینه شناسایی ارزش های عمومی

3.	مثبت	تحریک در زمینه تشویق همدیگر پذیری	
4.		آشنایی و تحریک مشارکت	
5.		رعایت عادات پسندیده در کشور مقصد/مبادلات فرهنگی	
6.		آشنایی، جستجو و برقراری ارتباطات فرهنگی	
7.		تقویت اشتراکات فرهنگی از طریق شناخت بیشتر فرهنگ پسندیده	
8.		رعایت هنجارهای فرهنگی کشور به منظور معرفی شدن فرهنگ کشور	
9.		فرصت ایجاد فرهنگ بین‌المللی	
10.		ایجاد پیوندهای فرهنگی	
11.		منفی	تحمل قوه جبریه، رعایت فرهنگ کشور میزبان
12.			ترک اجباری ارزش‌ها
13.	پذیرفته شدن فرهنگ کشور مقصد از سوی فرد		
14.	عجین شدن فرهنگ‌های بیگانه		
15.	تحول شیوه تفکر و نگرش فرد		
16.	رویا رویی با تنش‌های فرهنگی		
17.	مواجه شدن با شکاف‌های فرهنگی		
18.	قرار گرفتن جزء جدا از کل کشور مقصد		
19.	نزول و تضعیف برداشت‌ها و الزامات اعتقادات دینی		
راه‌کارها			
برگزاری گفتمان‌های ملی پیرامون فرهنگ، ادبیات و عنعنات			
تلاش در زمینه تقویت فرهنگ از طریق تحلیل و همه گانی‌سازی کارکردهای گذشته‌گان			
معرفی فرهنگ کشور به کشورهای مقصد			
حمایت از تبادلات و برنامه‌های ترویجی فرهنگ			
تلاش در زمینه بومی‌سازی فرهنگ‌های اسلامی و ملی از طریق در نظر گرفتن مشوق‌ها			

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳

همان‌طور که در جدول شمار (۴) ملاحظه می‌شود، مفاهیمی از جمله: اصلاح هنجارها، شناسایی ارزش‌های عمومی، تشویق همدیگرپذیری، تحریک مشارکت، انجام مبادلات فرهنگی، برقراری ارتباطات فرهنگی، تقویت اشتراکات فرهنگی، معرفی شدن فرهنگ کشور، فرصت ایجاد فرهنگ بین‌المللی، ایجاد پیوندهای فرهنگی، تحت تأثیر قرار گرفتن فرهنگ، احتمال تبدیل شدن ارزش به ضدارزش، تهاجم فرهنگی، از بین رفتن خرده‌فرهنگ‌ها، غالب شدن فرهنگ‌های بیگانه، صدمه

دیدن ایدئولوژی، مواجه شدن با تنش‌های فرهنگی، ایجاد شکاف‌های فرهنگی، وقوع تبعیض فرهنگی، تضعیف و از دست دادن اعتقادات دینی به‌عنوان پیامدهای فرهنگی مهاجرت تعیین شده و راهکارهایی چون: برگزاری گفتمان‌های ملی پیرامون فرهنگ، ادبیات و عنعنات، تلاش در زمینه تقویت فرهنگ از طریق تحلیل و همه‌گانی‌سازی کارکردهای گذشتگان، معرفی فرهنگ کشور به کشورهای مقصد، حمایت از تبادلات و برنامه‌های ترویجی فرهنگ و تلاش در زمینه بومی‌سازی فرهنگ اسلامی و ملی از طریق در نظر گرفتن مشوق‌ها در زمینه پیامدهای اجتماعی استخراج گردیدند.

مناقشه تحقیق

چنان که گذشت، از جمله نقاط اشتراک تحقیق حاضر با تحقیقات مطالعه‌شده قبلی، همانا موضوع، پدیده‌ی مشترک و مفهوم مهاجرت بوده، در حالی که نقاط افتراق آن را می‌توان به تفاوت در انجام تحقیق از حیث منطقه جغرافیایی، روش تحقیق و جمع‌آوری داده‌ها، پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، تعلیمی و فرهنگی و نمونه آماری متخصصان و نخبگانی که حداقل یک مقطع تحصیلی خویش را در کشورهای خارجی سپری نموده‌اند، دانست. تحقیق حاضر سعی بر آن داشت تا تحت عنوان تحقیق علمی، ادبیات نظری مهاجرت را تکرار نکرده و حوزه‌های مؤثر و تأثیرپذیر را در افغانستان مشخص ساخته و راهکارهای عملی ارائه دهد. تحقیق حاضر در پهلوی فراگیر بودن حوزه تحقیق، بر رسالت اصلی تحقیقات علمی که همانا ارائه راه‌حل برای معضل است را نیز احتوا نموده است. افغانستان کشوری است که به لحاظ منابع علمی کمتر رشد نموده و انجام تحقیقات این‌چنینی می‌تواند زمینه را برای انجام تحقیقات علمی آینده به‌عنوان منبع معتبر نقش خویش را ادا نماید. انجام تحقیقات علمی در جهان امروز از اهمیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده، چنان که پیشرفت‌های امروزه و رسیدن کشورها به توسعه متضمن و مرهون انجام تحقیقات علمی در عرصه‌های مختلف است. تحقیقات علمی به هر پیمانه‌ای که ابتدایی و پیش‌پاافتاده باشند، در کشور افغانستان به دلیل نوپا بودن رشد علوم دارای ارزش می‌باشند.

پیشنهادهای مبتنی بر نتایج تحقیق

اول: نتایج بررسی پیامدهای اقتصادی مثبت و منفی مهاجرت برای مردم افغانستان نشان می‌دهد که پیامدهای مورد نظر در هم تنیده بوده و تحلیل مزایا و معایب را دشوار ساخته است. نیاز است تا برای جلوگیری از پیامدهای نامطلوب، راه‌کارهای ذیل در چارچوب سیاست‌ها و استراتژی‌ها در نظر گرفته شود:

1. فراهم‌سازی زمینه آموزش‌های شغلی.
2. ایجاد زیرساخت‌های اقتصادی.
3. تشویق کارآفرینان اقتصادی.
4. نظام‌مندسازی روند مهاجرت.
5. ایجاد تسهیلات سرمایه‌گذاری.
6. ایجاد تسهیلات برای مهاجرت معکوس.
7. توسعه ارتباطات بین‌المللی و قانون‌مندسازی و هدف‌مندسازی مهاجرت.

دوم: نتایج بررسی پیامدهای تعلیمی مثبت و منفی مهاجرت برای مردم افغانستان نشان می‌دهد که پیامدهای مورد نظر حالت بینابین داشته و لازم است تا برای تغییر معادله به استراتژی برد-برد، راه‌کارهای ذیل عملی گردد:

1. فراهم سازی زمینه های آموزشی داخلی.
 2. تسهیل روند ادغام و شناسایی تصدیق های آموزشی بیرونی.
 3. فراهم آوری زمینه های آموزش برای مهاجران.
 4. استاندارد سازی خدمات آموزشی و تحصیلی در داخل کشور.
 5. حمایت از سکتور خصوصی در زمینه سرمایه گذاری در بخش تعلیم و تحصیل.
 6. کار روی سیستم نوین دسترسی به آموزش آنلاین.
 7. قائل شدن احترام و اعتبار به علم، علماء و دانشمندان در جامعه.
- سوم: نتایج بررسی پیامدهای اجتماعی مثبت و منفی در تحقیق حاضر نشان می دهد که مفاهیم مثبت و منفی این نوع از پیامدهای مهاجرت نیز حالت پیچیده ای ارزشی داشته، چنان که در پهلوی مفیدیت، مضرات قابل ملاحظه را نیز نمایان می سازد. برای بهره گیری از این وضعیت به عنوان فرصت، لازم است تا راه کارهای ذیل مرعی گردد:

1. برقراری و استحکام روابط با کشورهای مقصد مهاجرین.
2. پشتیبانی از سازمان های حامی مهاجرین در داخل کشور.
3. برقراری روابط و حل مشکلات مهاجرین از طریق نمایندگی های خارجی کشور.
4. جستجوی زمینه های قانونی مهاجرت.
5. افزایش نوع و کیفیت خدمات اجتماعی.
6. تلاش در زمینه آگاهی دهی مهاجرین از حقوق شان.
7. ارائه آموزش های همبستگی اجتماعی.
8. ارائه آموزش های همگانی و همه جانبه پیرامون موضوعات تبعیض آمیز، میهن دوستی، احترام متقابل و...

چهارم: نتایج بررسی پیامدهای فرهنگی مثبت و منفی در تحقیق حاضر نشان می دهد که مفاهیم مورد نظر این نوع از پیامدهای مهاجرت، حسب مفاهیم ارزشی و اهمیت مسائل اعتقادی، به میزان زیادتری متاثر بوده است. لازم است تا به صورت هدفمند برنامه ریزی شده و در صدر اولویت های کاری، استراتژی های سطح کلان لحاظ گردد:

1. برگزاری گفتمان های ملی پیرامون فرهنگ، ادبیات و عنعنات.
2. تلاش در زمینه تقویت فرهنگ از طریق تحلیل و همگانی سازی کارکردهای گذشتگان.
3. معرفی فرهنگ کشور به کشورهای مقصد.
4. حمایت از تبادلات و برنامه های ترویجی فرهنگ.
5. تلاش در زمینه بومی سازی فرهنگ های اسلامی و ملی از طریق در نظر گرفتن مشوق ها.

پیشنهادهای

برای پوهنتون محترم

1. فراهم سازی زمینه انجام تحقیقات بیشتر این چنینی از طریق برگزاری کنفرانس های ملی و بین المللی.
2. کمک در زمینه نشر نتایج تحقیقات علمی در ژورنال های ملی و بین المللی.
3. انتشار نتایج تحقیقات علمی.

4. تلاش در زمینه کاربردی‌سازی نتایج تحقیقات علمی معتبر.

برای محققان آینده

1. انجام تحقیقات مشابه در سایر حوزه‌های جغرافیایی کشور.

2. رتبه‌بندی پیامدهای مهاجرت و ترتیب اولویت این پیامدها از نظر مردم کشور.

3. ترکیب متخصصین رشته‌های اقتصاد، علوم اجتماعی، مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی به منظور

انجام تحقیقات مشترک پیرامون موضوع تحقیق.

محدودیت‌های تحقیق

1. کمبود منابع علمی داخلی در زمینه مهاجرت، عوامل، فرصت‌ها و چالش‌ها.

2. مصروفیت بیش از حد اساتید محترم پوهنتون‌ها.

3. ضعف فرهنگ تحقیق در جامعه، حتی مراکز تولید دانش.

4. کمبود منابع مالی.

5. بروکراسی‌های زائد در روند اجرایی‌سازی تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات.

نتیجه‌گیری

بر اساس مطالعات انجام شده، پیامدهای مهاجرت شامل پیامدهای اقتصادی، تعلیمی، اجتماعی و فرهنگی است که برای مردم افغانستان از نظر هر یک از این ابعاد به جنبه‌های مثبت و منفی تقسیم، تحلیل و بررسی شده‌اند.

پیامدهای اقتصادی:

پیامدهای مثبت اقتصادی شامل فراهم شدن زمینه کار، یادگیری فنون و حرفه‌های جدید، کسب درآمد، حواله ارز، گسترش فرصت‌های شغلی، دسترسی بیشتر به رفاه اقتصادی، رشد اقتصاد خانوارها، کاهش رقابت بیش از حد در بازار کار داخلی، تقویت تولید ناخالص ملی، افزایش عواید سرانه، کاهش هزینه‌های اجتماعی دولت، کمک به ثبات ارز داخلی و امکان راه‌اندازی تجارت‌های کوچک است.

پیامدهای منفی اقتصادی شامل از دست دادن نیروی فعال کاری، فرار کارآفرینان و سرمایه‌ها، کاهش سرمایه‌گذاری، تقویت فرهنگ مصرف‌گرایی، ایجاد وابستگی، تضعیف کارآفرینی و تولید ناخالص داخلی، احتمال پولشویی، کاهش ثبات ارز و عواید دولت و افزایش اقتصاد غیررسمی می‌باشد.

پیامدهای تعلیمی:

پیامدهای مثبت شامل مهیا شدن زمینه‌های تحصیلی و آموزش بالاتر، دسترسی به تعلیمات روزآمد، توسعه منابع انسانی، به‌روزرسانی سیستم‌های آموزشی، پرورش و شناسایی استعدادها، افزایش فرصت‌های علمی و تحقیقی و کاهش هزینه‌های آموزشی دولت است.

پیامدهای منفی شامل منحرف شدن ذهنیت‌ها، محروم شدن از تحصیل، از دست دادن کدرهای علمی، قطع روند توسعه منابع انسانی، افزایش بی‌سوادی، کاهش کیفیت آموزش، مشکلات زبانی و فشارهای روانی می‌باشد.

پیامدهای اجتماعی:

از جمله اثرات مثبت می‌توان به تجدید افکار، اصلاح رفتارها، تقویت جهان‌بینی، ارتقاء سطح زندگی، کوچک‌سازی خانوارها، کاهش جرایم، بهبود امنیت، توسعه شخصیت، انتقال تجربیات و دسترسی بیشتر به خدمات اجتماعی و تفریحی اشاره کرد.

اثرات منفی شامل ایجاد تنش و تبعیض، ایجاد شکاف اجتماعی، بی‌ثباتی اجتماعی، بحران هویت، تجربه فشارهای روانی، برهم زدن ترکیب جنسیتی و نفوس و از هم گسیختن نظام خانواده است.

پیامدهای فرهنگی:

پیامدهای مثبت شامل اصلاح هنجارها، شناسایی ارزش‌های عمومی، تشویق همدیگر پذیری، تقویت مشارکت و اشتراکات فرهنگی، معرفی فرهنگ کشور و ایجاد پیوندهای فرهنگی است. پیامدهای منفی شامل تهاجم فرهنگی، غالب شدن فرهنگ‌های بیگانه، از بین رفتن خرده‌فرهنگ‌ها، صدمه به ایدئولوژی، ایجاد شکاف‌ها و تبعیض‌های فرهنگی و تضعیف اعتقادات دینی می‌باشد.

راهکارها:

- تقویت برنامه‌های آموزشی، فرهنگی و تحقیقاتی
- برگزاری کنفرانس‌ها و گفتمان‌های ملی و بین‌المللی
- انتشار نتایج تحقیقات و کاربردی‌سازی یافته‌های علمی
- حمایت از تحقیقات میان‌رشته‌ای و همکاری متخصصین
- فراهم‌سازی آموزش‌های شغلی و توسعه زیرساخت‌های اقتصادی
- تشویق کارآفرینان و سرمایه‌گذاری هدفمند
- نظام‌مندسازی روند مهاجرت و ایجاد تسهیلات برای مهاجرت معکوس
- تسهیل ادغام و شناسایی مدارک آموزشی
- استانداردسازی خدمات آموزشی و حمایت از آموزش آنلاین
- افزایش کیفیت و تنوع خدمات اجتماعی
- برگزاری آموزش‌های همبستگی اجتماعی و آگاهی‌دهی در مورد حقوق مهاجرین
- معرفی و ترویج فرهنگ و عنعنات ملی در داخل و خارج کشور

با توجه به یافته‌ها، پدیده مهاجرت دارای اثرات مثبت و منفی برای کشورهای مبدأ و مقصد است. کشورهای موفق آن‌هایی هستند که از این اثرات به عنوان فرصت برای استراتژی برد-برد بهره‌برداری کنند. افغانستان نیز نیازمند برنامه‌ریزی بلندمدت و کوتاه‌مدت برای هدفمندسازی مهاجرت است. حتی جریان مهاجرت غیرقانونی، برای کشور مقصد قابل مدیریت و برای کشور مبدأ نیازمند تحلیل دقیق و جامع می‌باشد.

منابع:

1. اکبرزاده، محمد؛ مولای، هاشم و پور، رمضان. (۱۴۰۲). تبیین پیامدهای اقتصادی حرکات جمعیتی (مهاجر فرستی و مهاجر پذیری در سکونت گاه های روستایی شهرستان لنگرود. موسسه جغرافیا دانشگاه تهران شماره ۱۶۲.
2. پایلی یزدی، محمد حسین و ابراهیمی، محمد. (۱۳۸۱). نظریه های توسعه روستایی تهران انتشارات: سمت.
3. تقوی، نعمت اله. (۱۳۷۱). مهاجرت های روستاشهری درآمدی جامعه شناختی بر نظریه ها. تبریز: انتشارات ستوده.
4. رضایی، مریم و صادقی، رسول. (۱۳۹۹). تمایل ایرانی ها به مهاجرت و عوامل تعیین کننده آن. **دوفصلنامه پژوهش های جامعه شناسی معاصر** سال ۱۰، شماره ۱۸، بهار و تابستان ۱۴۰۰. صص ۳۵-۶۸.
- زنجانی، حبیب اله. (۱۳۸۰). مهاجرت. تهران: انتشارات سمت.
5. سامانی، الهه؛ عبدالله زاده، غلام حسین؛ شریف زاده، محمد شریف و محبوبی، محمد رضا. (۱۴۰۲) ارزیابی تاثیر مهاجرت بر معیشت پایدار خانوارهای مهاجر درتواحی روستایی استان گلستان. **مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران** ۲-۴۵.
6. قاسمی سیانی، محمد. (۱۳۸۶). پیامدهای مهاجرت روستاشهری نسل جوان روستایی. **مجله پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه**. شماره دوم، بهار و تابستان، ۱۳۸۶. صص ۱۴۵-۱۶۶.
7. Abdollahzadeh, G., Sharifzadeh, M. S. & Azhdarpour, A. (2019). Investigating factor influencing on immigration tendency among rural people of Zabol County. *Geography and Planning*, 23 (67): 195-173. (In Persian).
8. Scoones, I. (1998). Sustainable rural livelihoods: a framework for analysis, working paper 72, Brighton, Institute for Development Studies.

The consequences of migration and its solutions for the people of Afghanistan.

Case study: Herat province

Author: Teacher assistant candidate, Ziaulhaq Sadat.

Dean at Department of Development Management, Faculty of Public Administration and Policy, Herat University.

Abstract

Migration is a phenomenon that has challenged most developing countries and Afghanistan, as a developing country, has been affected in various ways. The present research aims to explain the consequences of migration including: economic, educational, social and cultural consequences of migration and provide solutions for the people of Afghanistan. The present research is qualitative in terms of purpose, applied and qualitative in nature and used feedback interviews to collect data. The research method used in this research was grounded theory or grand theory. The statistical population of the research is based on purposeful sampling of 30 professors of Herat University and private universities of Herat province and the time period is the winter of 1403. The findings of the research showed that the consequences of migration include: economic, educational, social and cultural, including positive and negative aspects for the people of Afghanistan. economic, education and vocational skills development, standardization of the curriculum in Meeting the needs of the labor market, providing attractive conditions for reverse migration, strengthening social services, strengthening social solidarity, education and localization of diversity and pluralism, supporting migrants' access to modern education in the destination country, assisting in language learning, providing positive psychological and social conditions for migrants and encouraging cultural and social participation can help reduce the negative consequences of Practical measures should be taken to ensure that migration is beneficial for the people of Afghanistan.

Keywords: migration, economic consequences, educational consequences, social consequences and cultural consequences.